

ПАРЛАМЕНТАРИЗМ, НАРОДНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ І ЗАКОНОДАВЧА ВЛАДА: ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКІВ

Погорелова З.О.

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент
кафедри теорії та історії держави і права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Погорелова З.О. Парламентаризм, народний суверенітет і законодавча влада: проблеми взаємозв'язків

В статті досліджується історичний взаємозв'язок народного суверенітету з парламентаризмом, з установчою владою і законодавчою діяльністю, що дозволяє більшою мірою зрозуміти суть, специфіку і межі як установчої влади, так і законодавчої діяльності, а також похідної від неї законотворчої діяльності парламенту. Простежується розвиток ідеї народного представництва і її відображення у доктрині демократії. Досліджується явище парламентаризму в сучасному світі як системи політичної організації держави, в якій парламент, в силу того, що він є вищим органом народного представництва, оскільки обирається безпосередньо усім народом і, відтак, покликаний виражати суверенну волю усього народу, займає провідне місце серед органів державної влади. Розглядаються обсяг, межі, а також порядок здійснення суверенної влади народом, в тому числі здійснення безпосередньо народом законодавчої і установчої влади, особливості ухвалення конституції, внесення змін до неї всенародним референдумом або ж установчими зборами чи парламентом, можливості і особливості реалізації народом права законодавчої ініціативи, повноваження парламенту на здійснення установчої і законодавчої влади. Підкреслюється особлива роль чинної Конституції та процедур, які нею встановлюються, у здійсненні делегованої народом влади парламентом. Аналізуються окремі конституційні установчі повноваження парламенту (призначення всеукраїнського референдуму, призначення виборів Президента України, призначення за поданням Президента України Прем'єр-Міністра України, та ряду міністрів та інших посадових осіб, вирішення питання про відставку Прем'єр-міністра України, членів Кабінету міністрів України та інші), виконання парламентом бюджетних, контрольних, церемоніальних повноважень. Особлива увага акцентується на одному з найголовніших призначень парламенту – здійснювати законодавчу владу, відповідно до конституційного принципу поділу влади, закріпленого у статті 6 Конституції України. Підкреслюється прямий зв'язок і залежність законотворчих повноважень від законодавчої влади парламенту.

Ключові слова: народний суверенітет, парламентаризм, установча влада, законодавча влада, законотворча діяльність

Pohoryelova Z.O. Parliamentarism, people's sovereignty and the legislative authority: problems of relationships

The article examines the historical relationship of people's sovereignty with parliamentarism, with the constituent power and legislative activity, which allows a better understanding of the essence, specifics and boundaries of both the constituent power and legislative activity, as well as its derivative legislative activity. The development of the idea of popular representation and its reflection in the doctrine of democracy can be traced. The phenomenon of parliamentarism in the modern world as a system of political organization of the state is studied, in which the parliament, due to the fact that it is the highest body of popular representation, as elected directly by all people and, therefore, designed to express the sovereign will of all authorities. The scope, limits, and procedure for exercising the sovereign power of the people, including the exercise of legislative and constituent power directly by the people, the peculiarities of adopting the constitution, amending it by a referendum or constituent assembly or parliament, the possibilities and features of the people's exercise of legislative initiative, the power of parliament to exercise constituent and legislative power. The special role of the current Constitution and the procedures established by it in the exercise of the power delegated by the people by the parliament is emphasized. Some constitutional constituent powers of the parliament are analyzed (appointment of an all-Ukrainian referendum, appointment of the President of Ukraine, appointment of the Prime Minister of Ukraine and a number of ministers and other officials, resignation of the Prime Minister of Ukraine, members of the Cabinet of Ministers Ukraine and others), implementation by

the parliament of budgetary, control, ceremonial powers. Particular attention is paid to one of the most important tasks of the parliament - to exercise legislative power, in accordance with the constitutional principle of separation of powers, enshrined in Article 6 of the Constitution of Ukraine. The direct connection and dependence of the legislative powers on the legislative power of the parliament is emphasized.

Key words: people's sovereignty, parliamentarism, constituent power, legislative power, legislative activity

Постановка проблеми. Законотворча діяльність парламенту, інших уповноважених органів, інших осіб, не може бути повністю досягнута у відриві від законодавчої влади парламенту, а та, в свою чергу - від ролі парламенту у суспільстві і державі, а що найголовніше його зв'язку з народним суверенітетом, адже народ є джерелом влади, делегує парламенту здійснювати від імені народу установчу і законодавчу владу. Без дослідження цього взаємозв'язку неможливо чітко визначити межі законодавчих повноважень і, відповідно, природу і межі законотворчих повноважень парламенту та інших суб'єктів.

Стан дослідження теми. Питання парламентаризму досліджуються упродовж часів незалежності Української держави надзвичайно активно. Серед науковців, які присвятили свої праці цій проблематиці, Ю. Барабаш, В. Борденюк, О. Власенко, А. Георгіца, Т. Гладкова, В. Голубовська, В. Журавський, А. Засць, П. Кислий, М. Козюбра, О. Копиленко, Л. Кривенко, А.Р. Мацюк, О. Мироненко, В. Опришко, І. Пасько, В. Смолій, М. Теплюк, Ю. О. Тихомиров, Ю. Тодика, Г. Федоренко, М. Цвік, В. Шаповал, І. Шаркова, Р. Шуст та багато інших.

Переважно акцент в цих дослідженнях здійснювався на різноманітних питаннях парламентаризму, законотворчого процесу, його стадій і етапів, проблем реалізації законодавчої ініціативи, удосконалення підготовки, експертизи, обговорення, розгляду в комітетах та на пленарних засіданнях Верховної Ради України, опублікування і введення в дію.

Меншою мірою досліджувалися питання взаємозв'язків народного суверенітету з парламентаризмом, з установчою владою і законодавчою діяльністю. Попереднє дослідження цих взаємозв'язків дозволить більшою мірою зрозуміти специфіку і межі законотворчої діяльності парламенту.

Метою статті є дослідження взаємозв'язків парламентаризму з народним суверенітетом, установчою і законодавчою владою, а також взаємозв'язку між законодавчою владою і похідною від неї законотворчою діяльністю.

Виклад основного матеріалу. Парламент як політичний інститут є складовою більш широкого суспільно-політичного явища, а саме парламентаризму. Саме з аналізу поняття парламентаризму і ролі його у суспільстві та місця у системі органів державної влади і слід розпочати розгляд природи і сутності законотворчої діяльності парламенту.

Парламентаризм, ідейні витоки якого сягають часів Просвітництва, має кілька важливих політичних вимірів. Найперше, і чи не найважливіше це те, що парламентаризм втілює у собі ідейно-теоретичну концепцію взаємодії суспільства і держави, що ґрунтується на теорії народного представництва, що визначається в літературі як «особлива форма народовладдя, провідний демократичний принцип організації діяльності держави і громадянського суспільства, що заснований на реалізації публічної влади від імені народу та в інтересах всього народу виборними колегіальними органами, що взаємодіють із всією системою органів держави та місцевого самоврядування на основі демократичних процедур і несуть відповідальність за свої дії перед народом» [1, 133].

Ідейною першоосновою парламентаризму вважається ідея народного суверенітету, хоча її фундатор Ж.Ж. Руссо вважав, що «[і]дея обрання представників є сучасною, вона прийшла до нас від феодального урядування, беззаконного і безглузлого, за якого рід людський виродився, а ім'я людини знеславилось. У стародавніх республіках, і навіть у монархіях, народ ніколи не мав представників, ніхто не знав навіть цього слова» [2, с.112-113]. Чому ж Руссо так негативно відносився до цієї ідеї? «Суверенітет, підкреслював Руссо, - не може бути представлений <кимось> з тих же причин, якими зумовлена неможливість його відчуження; він сутнісно передбачає вияв загальної волі, яка не може мати представника. Вона є або собою, або ж йдеться вже про якусь іншу <волю> — середини тут немає. Тому, депутати, обрані народом, не є і не можуть бути його представниками: вони є лише його комісарами і не можуть нічого вирішувати остаточно. Будь-який закон, не ратифікований безпосередньо народом, нічого не вартий — він не є законом. Англійський народ, вважаючи себе вільним, глибоко помиляється, він є вільним лише під час обрання членів парламенту, але, щойно їх обрано, він перетворюється на раба, на ніщо. З огляду на те, як він використовує нетривалі миттєвості своєї свободи, він цілком заслуговує на її втрату» [2, с.112-113]. І «щойно народ обирає собі представників, він більше не є вільним народом і взагалі народом» [2, с.115]. Ця позиція Руссо пояснювалась тим, що він вважав справжньою демократією ту, при якій законодавча влада здійснювалась безпосередньо

самим народом, який для прийняття рішень збирався на площі. Хоча сам Руссо говорить про те, що це дуже складна форма здійснення влади, оскільки знесилення держави, переважання партикулярних інтересів, чвари і сум'яття негативно впливають на єдність загальної волі; втім одностайна згода необхідна лише при ухваленні суспільного пакту [2, с.125].

Ідея народного представництва повною мірою знаходить своє відображення у доктрині демократії. В сучасному світі демократія розуміється як система управління, спосіб здійснення влади представницькими органами, які формуються на основі періодичних виборів, з їх підзвітністю і підконтрольністю народу. Зокрема, К. Годжес вважає, що демократія – це «система управління з регулярними конституційними можливостями зміни правлячих чиновників та політики та соціальний механізм, що дозволяє більшості дорослого населення впливати на важливі рішення, вибираючи серед претендентів на посаду» [3, с. 9-20]. Укладачі Зеленої книги про майбутнє демократії в Європі для Ради Європи визначають політичну демократію так: «Сучасна політична демократія є режимом чи системою урядування, в якій чиновники відповідальні за свої дії у публічній сфері перед громадянами, діють опосередковано через конкуренцію і кооперацію своїх представників» [4, с. 16].

Демократія, як правління більшості, передбачає, що при цьому мають дотримуватись і інші принципи, зокрема, принцип верховенства права, гарантування прав людини. Всі разом вони складають ключові конституційні принципи, слугують фундаментальними європейськими цінностями, цивілізаційним європейським надбанням.

Отже, парламентаризм є системою політичної організації держави, в якій парламент, в силу того, що він є вищим органом народного представництва, оскільки обирається безпосередньо усім народом і, відтак, покликаний виражати суверенну волю усього народу, займає провідне місце серед органів державної влади.

Відповідно до ідеї народного суверенітету і народного представництва Конституція України проголошує, що **носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в демократичній державі є народ, який здійснює владу як безпосередньо, так і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування.** (частина 2 статті 5 Конституції). Народне волевиявлення, відповідно до статті 69 Конституції України, здійснюється через вибори (у виборах беруть участь громадяни, які досягли на день проведення виборів вісімнадцяти років – 3.П.), референдум та інші форми безпосередньої демократії. В. Шаповал справедливо підкреслює, що «[с]учасне виборне представництво у здійсненні влади характеризується як народне представництво, адже засобом його забезпечення виступають загальні, тобто загальнонародні, вибори представників... При цьому народне представництво пов'язує передусім із прямими виборами, адже непрямі вибори об'єктивно не забезпечують представництву такої якості, і в такому разі про народне представництво можна говорити лише як про опосередковане» [5, с. 20].

І перше питання, на яке ми маємо дати відповідь, полягає у тому, яке співвідношення влади народу і влади представницьких органів, який обсяг представницької влади і її межі, за яких умов і в якому порядку вона здійснюється?

Очевидно, що насамперед ми маємо вести мову про **установчу владу**, а саме право визначати і змінювати конституційний лад у формі прийняття конституції, оскільки в сучасному світі установча влада здійснюється насамперед у формі прийняття конституції. Конституційний Суд України у Рішенні № 4-зп/1997 наголосив, що Конституція України як Основний Закон держави за своєю юридичною природою є актом установчої влади, що належить народу, яка пов'язана з правом народу визначати і змінювати конституційний лад [6]. За цією логікою здійснити установчу владу шляхом прийняття Конституції України мав би сам народ у формі референдуму. Втім, Конституція України була прийнята Верховною Радою України, як представницьким органом. Більше того, Конституційний Суд у Рішенні від 11 липня 1997 року № 3-зп/1997 вказав, що «прийняття Конституції України Верховною Радою України було безпосереднім актом реалізації суверенітету народу, який тільки одноразово уповноважив Верховну Раду України на її прийняття (виділено мною – 3.П.» [7], а в Рішенні № 6-рп/2005 від 5 жовтня 2005 року зазначивши, що «...положення частини третьої статті 5 Конституції України треба розуміти так, що народ як носій суверенітету і єдине джерело влади може реалізовувати своє право визначати конституційний лад в Україні шляхом прийняття Конституції України на всеукраїнському референдумі» [8].

У Рішенні від 11 липня 1997 року № 3-зп/1997 Конституційний Суд зазначив, що «прийняття Конституції України Верховною Радою України було безпосереднім актом реалізації суверенітету народу, який тільки одноразово уповноважив Верховну Раду України на її прийняття (виділено мною – 3.П.» [7]. Із твердженням щодо того, що прийняття Конституції України Верховною Радою України в 1996 році було актом реалізації суверенітету народу, слід погодитися, адже Верховна Рада України діяла як представницький орган народу,

що був обраний на прямих виборах. Однак, на наш погляд, навряд чи є підстави визначати цей акт реалізації в якості безпосереднього, адже лише народ, обираючи парламент чи приймаючи на референдумі закон реалізує безпосередньо свій суверенітет. В усіх інших випадках, як і у випадку прийняття Конституції України, парламент діяв за загальним уповноваженням народу, як його колективний представник, який отримав від народу повноваження на здійснення законодавчої влади. Це зайвий раз підтверджується тим, що Конституція України була прийнята Законом України «Про прийняття Конституції України і введення її в дію» 254/96-ВР від 28 червня 1996 року [9].

В такому разі, чи немає суперечності із здійсненим актом Верховної Ради України щодо ухвалення Конституції України із цитованим приписом частини 3 статті 5 Конституції України щодо того, що **право визначати і змінювати конституційний лад в Україні належить виключно народові** (тобто установча влада, яка, як стверджує Конституційний Суд, «по відношенню до так званих встановлених влад є первинною» – З.П.) і не може бути узурповане державою, її органами або посадовими особами, адже у Рішенні № 4-зп/1997 від 26 квітня 2018 року Конституційний Суд акцентував на тому, що «[п]рийняття Конституції України Верховною Радою України означало, що у даному випадку установча влада була здійснена парламентом»? [6]. В.Б. Ковальчук вважає, що «будь-яка зміна форми та способів організації влади без урахування думки народу через його волевиявлення має всі підстави бути сприйнятим, як спроба узурпації влади державою, її органами або посадовими особами, що прямо заборонено статтею третьою Конституції України» [10, с. 351]. Проте інші вчені більш обережно висловлюються щодо можливості внесення змін до Основного закону без участі народу. Так Ю. Барабаш підкреслив, що «установча влада Українського народу як конституційний феномен лише набуває своїх чітких рис. Важливо, щоб на цьому шляху ми не відчували зайвих ілюзій щодо можливостей безпосередньої демократії, при цьому не позбавляючи народ права самостійно вирішувати власну долю у ситуації неможливості влади власноруч розв'язувати кризові стани у державі та суспільстві» [11, с. 79].

Венеціанська комісія у «Керівних принципах для конституційних референдумів на національному рівні», ухвалених на 47-й сесії (Венеція, 6-7 липня 2001 року) підкреслила, що «[к]онституційні референдуми використовуються як звернення до всенародного голосування щодо питання про частковий або повний перегляд Конституції держави (а не її суб'єкта федерації), безвідносно до того, чи це вимагає від виборців висловитися щодо конкретної пропозиції щодо зміни конституції, чи щодо питання у принципі» і що «референдум не може бути проведений, якщо Конституція не передбачає його, наприклад, коли конституційна реформа є предметом виключної юрисдикції парламенту» [12]. Однак, на мою думку, тут слід мати на увазі, що останнє відповідає принципу народного суверенітету лише у випадку, коли конституція приймається всенародним референдумом і народ сам обмежує себе у можливостях подальшої зміни конституції через всенародний референдум.

Більшою мірою принципу народного суверенітету сприяло б ухвалення Конституції України всеукраїнським референдумом, хоча світовий досвід свідчить, що референдумом приймалось не багато конституцій сучасних держав; [13, с. 44-50] в якості прикладу можна назвати конституційні акти Франції, Австралії. Це жодним чином не означає, що процес реалізації принципу народного суверенітету шляхом проведення всенародного референдуму не повинен здійснюватися без жодних вимог. Ці вимоги окреслені у вже згадуваних «Керівних принципах для конституційних референдумів на національному рівні» Венеціанської комісії і стосуються недопущення втручання влади у хід референдуму, унеможливлення маніпуляції всенародним референдумом або спроби уникнення проходження процедури розгляду змін до конституції парламентом або ж інші правила процедури, порушення принципу поділу влади. Мають також дотримуватись загальні принципи виборчого права, гарантовані основні права (свободи слова, свободи зборів, свободи об'єднань тощо), діяти механізми судового нагляду за результатами референдуму.

Що ж до прийняття всенародним референдумом поправок, то ця практика більш поширена, зокрема, на всенародний референдум у багатьох країнах виносилися поправки конституцій Італії, Іспанії, Румунії, Ірландії, Японії, Австрії, Словенії та конституцій деяких інших держав.

Важливою формою прийняття конституцій є установчі збори (конституційна асамблея), що слугують фінальним або ж проміжним етапом прийняття конституції країни. Так, для підготовки чи схвалення конституцій скликалися установчі збори (конституційна асамблея) в США, Франції, Норвегії, Італії, Іспанії, Португалії, Болгарії, Румунії, Люксембургу, Індії, Естонії, Грузії. Хоча з часів Ж.Ж. Руссо з його теорією абсолютного народного суверенітету чи хоча б Е.Ж. Сієса з його ідеєю про те, що зміни до конституції можуть бути внесені лише установчими зборами, що мають відповідно реалізувати народний суверенітет, [14, с. 230] хоча й багато змінилося, однак слід визнати, що установчі збори, як виборні органи, що спеціально скликаються для ухвалення чи зміни конституції країни, а тим самим визначення суспільного і

політико-державного устрою, мають «більш високий рівень суспільної підтримки і легітимності», слугують способом досягнення більш широкого політичного консенсусу, і, таким чином, більше відповідають суті делегованого представництва народу. І якщо конституційна асамблея «правильно організована, вона може ближче підходити до ідеальної сформульованої політичної теорії написання конституції, без так званої «вуалі неутвта», з повним знанням потреб суспільства, але без урахування особистих інтересів» [15].

Важливими для розуміння обсягу і меж, а також порядку здійснення суверенної влади народу є також інші висновки Конституційного Суду України про те, що «народ, маючи суверенну прерогативу щодо здійснення установчої влади, водночас перебуває у визначених Конституцією України межах щодо порядку її здійснення», що «[Б]удучи результатом здійснення установчої влади народу, Конституція України шляхом встановлення порядку внесення змін до неї визначає процедурні межі для здійснення влади і самим народом» [16]. І у цьому випадку, як бачимо, межі суверенітету народу сформульовані не самим народом, а парламентом.

Президент України 31 січня 2004 року звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень частин другої, третьої статті 5, статей 69, 74, частини другої статті 94, частини першої статті 156 Конституції України, поставивши у зв'язку з прийняттям 3 липня 1991 року Закону України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми», перед Конституційним Судом низку питань, а саме, «чи є можливим здійснення народом України як носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні законодавчої влади безпосередньо і, зокрема, прийняття всеукраїнським референдумом законів України? І якщо це є можливим, то: чи потребують рішення всеукраїнського референдуму стосовно законів затвердження або схвалення Верховною Радою України; чи застосовується стосовно законів, прийнятих всеукраїнським референдумом, процедура підписання і оприлюднення, визначена частиною другою статті 94 Конституції України?».

26 січня 2007 року Президент України звернувся до Конституційного Суду України з новим клопотанням, суть якого полягала у тому, щоб дати офіційне тлумачення положень частини другої статті 72, статті 74 Конституції України, зокрема про те, чи є всеукраїнський референдум за народною ініціативою, передбачений частиною другою статті 72, статтею 74 Конституції України, формою здійснення державної влади безпосередньо народом шляхом голосування виборців щодо прийняття законів, внесення змін до чинних законів або їх скасування, а також щодо прийняття нової (нової редакції) Конституції України. Вказані подання були об'єднані і Конституційний суд у Рішенні № 6-рп/2008 дійшов до висновку, що «порядок здійснення установчої влади народом визначається Конституцією і законами України» і що «порядок здійснення установчої влади народом визначається Конституцією і законами України», що «народ як носій суверенітету і єдине джерело влади в Україні, здійснюючи своє волевиявлення через всеукраїнський референдум за народною ініціативою, може в порядку, який має бути визначений Конституцією і законами України, приймати закони України (вносити до них зміни), крім законів, прийняття яких на референдумі не допускається згідно з Конституцією України» [8].

Є також досить важливим і цікавим питання чи має народ право законодавчої ініціативи, оскільки це питання також стосується народного суверенітету. Воно тривалий час використовувалось різними політичними силами з метою маніпуляції, тиску на своїх політичних противників. В Конституції України не встановлено норми, яка безпосередньо регулювала б це питання. Президентом України 29.08.2019 року був внесений до Верховної Ради України проект Закону Про внесення змін до статті 93 Конституції України (щодо законодавчої ініціативи народу) за № 1015, яким запропоновано надати право законодавчої ініціативи у Верховній Раді України народу з метою «забезпечення ефективного механізму законодавчої ініціативи в Україні через розширення переліку її суб'єктів».

Верховна Рада України звернулася до Конституційного Суду України з клопотанням надати висновок щодо відповідності законопроекту про внесення змін до статті 93 Конституції України (щодо законодавчої ініціативи народу) (реєстр. № 1015) (далі - Законопроект) вимогам статей 157 і 158 Конституції України. Конституційний Суд у своєму рішенні встановив, що народ «не може бути визначено суб'єктом законодавчої ініціативи без встановлення в Конституції України відповідної кількості громадян України, які мають право голосу» і що «лише народ у Конституції України може визначити, які органи державної влади він уповноважує на здійснення влади від його імені» [17].

Влада, яка народом делегується парламенту, має здійснюватися відповідно до чинної Конституції та в рамках процедур, які нею встановлюються. Зокрема, Конституція України не передбачає інституту висловлення недовіри органам державної влади чи окремим посадовим особам на всеукраїнському референдумі, в тому числі проголошеному за народною ініціативою. Варто зазначити, що процедура відкликання народного депутата України існувала на підставі Закону України «Про відкликання народного депутата України» від

19 жовтня 1995 року №396/95-ВР за порушення ним положень Конституції і законів України; систематичне невиконання депутатських обов'язків, визначених Законом України «Про статус народного депутата України» і Регламентом Верховної Ради України використання своїх повноважень в особистих корисливих цілях; систематичне порушення норм депутатської етики і моралі; невідповідність практичної діяльності депутата основним принципам і положенням його передвибірної програми; відмову від переходу на постійну роботу до Верховної Ради України; приховування доходів, занесення неточних даних у декларацію про доходи [18]. Однак ця процедура була вкрай неефективною, не відповідала практиці демократичних країн світу, використовувалась для політичних маніпуляцій і зрештою в 2001 році була скасована.

Установча влада, яка здійснюється Верховною Радою України від імені народу, не зводиться лише до прийняття Конституції України і внесення змін до неї. Серед конституційних установчих повноважень Верховної Ради – призначення всеукраїнського референдуму (пункт 2 ст. 85 Конституції України), призначення виборів Президента України (пункт 7 ст. 85), призначення за поданням Президента України Прем'єр-Міністра України та ряду міністрів та інших посадових осіб (пункти 12, 12-1, 16-21, 25-26, 28, 30 ст. 85) та ряд інших установчих повноважень, передбачених Конституцією України. Крім установчої влади і здійснення відповідних установчих повноважень Верховна Рада України здійснює також законодавчу владу, виконує бюджетні, контрольні, церемоніальні повноваження.

Висновки. Підбиваючи підсумок цьому короткому дослідженню взаємозв'язку народного суверенітету, установчої влади і парламентаризму, слід вказати на те, що в основі ідеї парламентаризму лежить теорія народного представництва, як «особлива форма народовладдя», що здійснюється виборним колегіальним органом – Верховною Радою України, на основі демократичних процедур і відповідальності за свої дії перед народом. Саме Верховна Рада України, як парламент української держави, на основі, від імені українського народу, в межах Конституції України та в рамках встановлених нею процедур здійснює установчу, законодавчу владу, бюджетні, контрольні, церемоніальні повноваження. Однак, одне з найголовніших призначень парламенту – здійснювати законодавчу владу, відповідно до конституційного принципу поділу влади, закріпленого у статті 6 Конституції України, говорячи словами Ж.Ж. Руссо – оголошувати загальну волю через закон.

Список використаних джерел:

1. Заяць Н.В. Конституційно-правовий інститут народного представництва та його роль у демократизації суспільства. Актуальні проблеми міжнародних відносин: збірник наукових праць / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т міжнародних відносин. Київ, 2009. Вип. 83, ч. 2. С. 131-136.
2. Руссо, Жан-Жак. Про суспільну угоду, або принципи політичного права / Пер. з фр. та ком. О. Хома. К: Port-Royal, 2001. 349 с. ULR: <http://litopys.org.ua/rousseau/rous01.htm> (дата звернення 14.05.2021).
3. Donald Clark Hodges. Political Democracy: Its Informal Content. The American Journal of Economics and Sociology. Vol. 24, Issue 1, p. 9-20. ULR: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1536-7150.1965.tb02887.x> (дата звернення 15.05.2021).
4. Green Paper on the Future of Democracy in Europe for the Council of Europe / edited by Philippe C. Schmitter Istituto Universitario Europeo and Alexander H. Trechsel Université de Genève. 103 p. ULR: <https://www.eui.eu/Documents/DepartmentsCentres/SPS/Profiles/Schmitter/GreenPaper.pdf>
5. Конституційний контур парламенту : Посібник для народних депутатів України / В. М. Шаповал. К.: Друкарський дім Олега Федорова, 2019. 118 с. С.20. ULR: https://radaprogram.org/sites/default/files/publications/maket-2_a5_v1.2cover.pdf (дата звернення 10.06.2021).
6. Рішення Конституційного Суду № 4-зп/1997 від 26 квітня 2018 року у справі за конституційним зверненням Барабаша Олександра Леонідовича щодо офіційного тлумачення частини п'ятої статті 94 та статті 160 Конституції України (справа про набуття чинності Конституцією України) // Офіційний вісник України. – 1997 р., № 42, стор. 59, код акта 4146/1997.
7. Рішення Конституційного Суду України № 3-зп/1997 від 11 липня 1997 року у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України Постанови Верховної Ради України від 1 жовтня 1996 року «Про тлумачення статті 98 Конституції України» (справа щодо конституційності тлумачення Верховною Радою України статті 98 Конституції України). Офіційний вісник України – 1997 р., № 29, стор. 85, код акта 2025/1997.
8. Рішення Конституційного суду України № 6-рп/2005 від 5 жовтня 2005 року у справі за конституційним поданням 60 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частини першої статті 103 Конституції

України в контексті положень її статей 5, 156 та за конституційним зверненням громадян Галайчука Вадима Сергійовича, Подгорної Вікторії Валентинівни, Кислої Тетяни Володимирівни про офіційне тлумачення положень частин другої, третьої, четвертої статті 5 Конституції України (справа про здійснення влади народом). Офіційний вісник України від 26.10.2005 – 2005 р., № 41, стор. 31, стаття 2605, код акта 34045/2005.

9. Закон України «Про прийняття Конституції України і введення її в дію» 254/96-ВР від 28 червня 1996 року Відомості Верховної Ради України, 1996, №30, ст.142.

10. Ковальчук В.Б. Установча влада та конституційна реформа в Україні. Lviv Polytechnic National University Institutional Repository. С.346-352. <http://ena.lp.edu.ua> (дата звернення 08.06.2021).

11. Барабаш Ю. Установча влада українського народу як конституційний феномен. Право України, 2009. №11. С. 73-79. ULR: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/28729/10-Barabash.pdf> (дата звернення 10.06.2021).

12. Висновок № 190/2002 Європейська комісія за демократію через право (Венеціанська комісія). Керівні принципи для конституційних референдумів на національному рівні, ухвалені Венеціанською комісією на 47-й сесії (Венеція, 6-7 липня 2001 року) [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?PdfFile=CDL-INF\(2001\)010-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?PdfFile=CDL-INF(2001)010-ukr) (дата звернення 01.06.2021).

13. Купрій В.М. Порядок внесення змін до конституції у зарубіжних країнах. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. К., 2017, №6. С. 44-50.

14. Установчої влади теорія. Юридична енциклопедія : у 6 т. / ред. кол. Ю. С. Шемшученко та ін. К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2003. Т. 6 : С. 230. 768 с.

15. Європейська комісія «За демократію через право» (Венеціанська комісія). Про концепцію створення і функціонування Конституційної асамблеї в Україні. Прийнятий Венеціанською комісією на 86-ій сесії (Венеція, 25-26 березня 2011 року) на основі коментарів пан Фредерік Сейерстедт (заступник члена, Норвегія), пан Каарло Туорі (член, Фінляндія), пан Євген Танчев (член, Болгарія). Неофіційний переклад. ULR: https://constituanta.blogspot.com/2012/03/blog-post_9722.html (дата звернення 01.06.2021).

16. Рішення Великої палати Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 57 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України „Про всеукраїнський референдум“ від 26 квітня 2018 року № 4-р/2018. Офіційний вісник України від 29.05.2018 – 2018 р., № 41, стор. 77, стаття 1460, код акта 90232/2018.

17. Висновок Конституційного Суду України (Велика палата) у справі за конституційним зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до статті 93 Конституції України (щодо законодавчої ініціативи народу) (реєстр. № 1015) вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 13 листопада 2019 року № 5-в/2019. Офіційний вісник України від 08.05.2008 2008 р., № 32, стор. 35, стаття 1056, код акта 42925/2008.

18. Закон України «Про відкликання народного депутата України» від 19 жовтня 1995 року №396/95-ВР. Відомості Верховної Ради України 1995 р., № 41, стаття 299.